

Het laatste boek van Aster Berkhof (91):

EEN PLEIDOOI VOOR EUTHANASIE

Ik val deze keer maar eens met de dood in huis bij schrijver **Aster Berkhof**. Hij heeft het zelf gezocht. In zijn 102de boek, 'De wet van Bas' (uitgeverij Houtekiet), verwerkt hij in een whodunit als centraal thema euthanasie. Zijn invalshoek is daarbij niet de vraag of je mensen mag helpen te sterven – natuurlijk mag je dat, vindt hij – maar de vraag of je mensen mag dwingen om te leven. 'Wat was de trigger om dit kwijt te willen in een misdaadroman?' vraag ik hem.

Aster Berkhof «Ik heb een paar mensen zien sterven. Kleine, ongelukkige, zwetende, bleke wezentjes, die in een ziekenbed bijna lagen te kermen. En aan de rand van dat bed stonden mensen die absoluut wilden dat die arme stakers nog verder gingen met leven, en die ze zo goed verzorgden dat ze vooral niet zouden doodgaan. 'Laat die mensen toch sterven, alsjeblief!' denk ik dan. Iemand dwingen te sterven, dat mag niet, dat is moord. Maar ook iemand dwingen te leven, vind ik een vorm van marteling.

»Een dokter die een euthanasie weigert, die mensen dwingt te lijden, dat is toch bijna een vorm van misdaad? Vooral als het gebeurt op basis van geloof. Want wat is geloof? Geloven betekent dat je iets niet weet en het toch aanneemt. Hoe vreemd is het om op basis daarvan dwang te gaan uitoefenen op anderen, op kleine, ongelukkige mensen dan nog? Dat vind ik heel, héél lelijk. Dat mag niet!

»Toen **Hugo Claus** voor euthanasie koos, hoorde ik kardinaal **Danneels** in een homilie zeggen dat lijden tot het leven behoort, dat je 't niet mag omzeilen. Wat een flauwekul! Wie heeft dat in 's hemelsnaam uitgevonden? Wie heeft bepaald dat lijden tot het leven zou behoren? Hoe durven ze op basis daarvan mensen bewust langer laten lijden, alleen om gelijk te krijgen!

»Ik vind: je moet de mensen laten doen wat ze willen. Je hebt nu van die palliatieve verenigingen, ik ben daartegen. Ik vind dat daar

een controle op moet komen: men mag die mensen niet bij zieken toelaten tenzij die dat écht willen. Ik ken een plek waar zo'n groepje verzorgers op een bepaald ogenblik bij een stervende binnegaat en erop in begint te praten: ze beïnvloeden dan weerloze mensen, die niet meer goed kunnen denken, die de dingen ondergaan. En als de patiënt dan toch sterft, zeggen ze: 'O, wat is die weer waardig gestorven!' Maar die waardigheid zit dan niet bij die kleine zieke mensen, nee, die waardigheid zit bij hén!»

Hij spreekt kwiek, in grote geten, als ik hem telefonisch weet te bereiken in de buurt van Draguignan, waar hij altijd overzomert. Nochtans: Aster Berkhof, de man

die vanaf het midden van de vorige eeuw een goed stuk van zijn volk leerde lezen met romans als 'Veel geluk professor', wordt dit weekend 91.

Berkhof «Ach, 't is nu ook weer geen leeftijd waar men vandaag nog van opkijkt. Bij ons in het dorp – ik ben van Rijkevorsel – was er vroeger één enkele negentiger. Een grote man, de oude **Torremans**. Toen hij op sterven lag – zogenaamd, want het bleek toch nog een week te duren – gingen wij met een hoop kinderen naar hem kijken. Elke dag!»

HUMO Helpt het dat u met **Nora Steyaert, één van Vlaanderens eerste tv-omroepsters, een jonkie aan uw zijde hebt?**

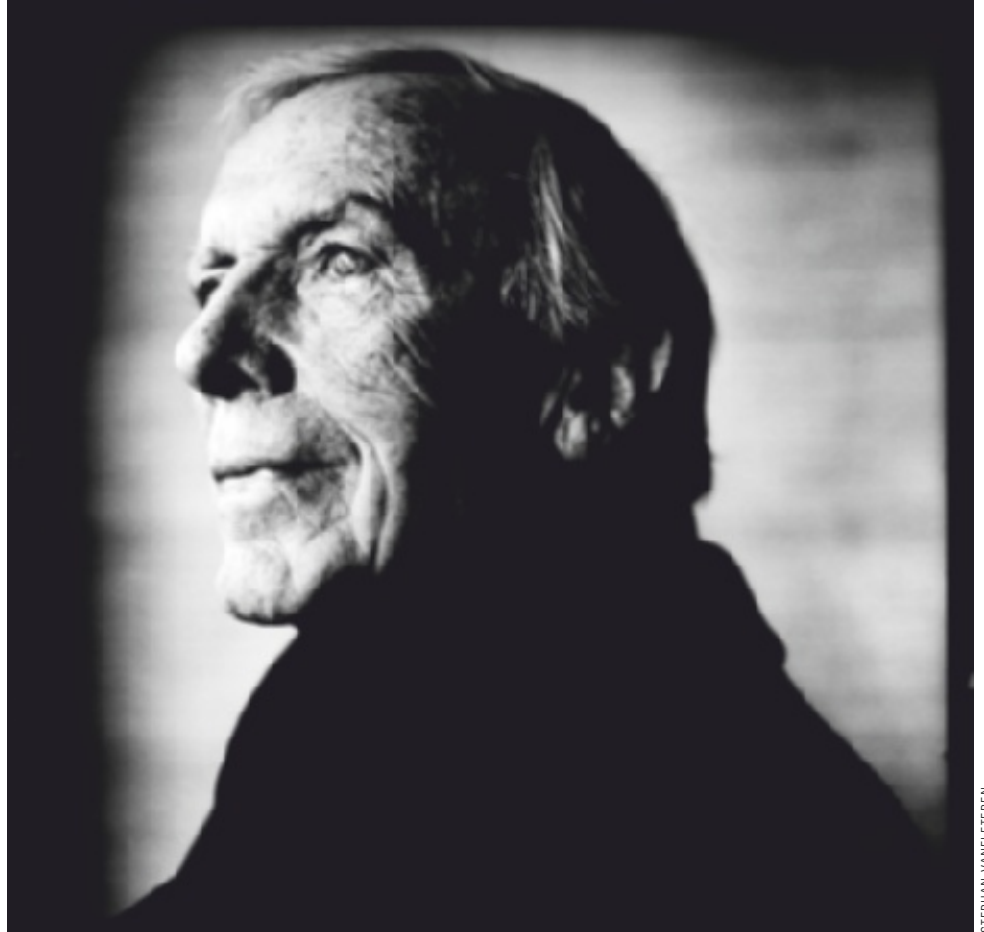
Berkhof «Ze is nog maar 79, ja, en dan nog maar sinds gisteren.»

HUMO Wat is voorts het geheim van het lange leven: 'An apple a day keeps the doctor away?' Of las ik eens dat het in uw geval 'a whisky a day' is?

Berkhof «Ik ben altijd een appeler geweest, dat klopt, maar ook wel een whiskydrinker, moet ik zeggen. De laatste jaren is rode wijn in de plaats gekomen, hele lekkere Provençaalse wijn. De druiven worden hier twee heuvels verder gekweekt.»

HUMO U blijft schrijven.

Berkhof «Niet de zes maanden dat we in Frankrijk wonen. Hier loop ik rond, ik zwem, ik zwerf over de heuvels, en in mijn verbeelding groeit

STEPHAN VANPEETEREN

dan wel een boek. Ook nu weer: de personages, de situaties, het milieu... Als ik weer in België ben, schrijf ik het verhaal dan op. Of *schreef* ik het op, want een computer gebruiken kan ik niet meer. Door een oogaandoening kan ik niet meer lezen wat er op het scherm komt. Ook geen boeken meer, da's een gemis.

»Ik dicteer nu de tekst op een banale cassette, en dat wordt uitgetikt. Mijn stijl is erdoor verbeterd, denk ik: want ik spreek het trager in dan ik vroeger schreef. Je denkt twee keer na voor je iets zegt, want corrigeren op zo'n bandje is heel ingewikkeld.»

HUMO Hebt u tot nog toe in dat lange leven nooit de dood in de ogen gekeken?

Berkhof «Nee, geen enkele zware ziekte, geen ongeluk: ik ben nog nooit bijna dood geweest.»

HUMO Hoe zou u het liefste sterven: helemaal bij bewustzijn op een ziekbed, of liever in één klap weg, een dakpan die u treft?

Berkhof «Het liefst een dakpan! Kort, zonder iets te weten, zonder gepeker.»

HUMO Maar als die dakpan niet wil vallen, en u sukkelst weg in een ziekte, vanaf welk moment zou u dan voor euthanasie kiezen?

Berkhof «Vanaf het moment dat ik mezelf niet meer ben, dat ik de baas niet meer ben over mezelf, mezelf als een ander aanvoel. En dat verlies van je geest hangt natuurlijk samen met lichamenlijk verval op allerlei vlakken. Als ik voel dat ik meer geleefd word dan dat ik zelf nog leef, dan wil ik er een eind aan maken.

»Pas op: voor mij is er geen haast bij.»

HUMO Zou u onsterfelijk willen zijn?

Berkhof «Nee! Dat zou te lang duren en te zwaar zijn. Leven wordt toch wel wat vermoeiend, hoor, als je 't al negentig jaar doet. Niet alleen voor je knoken. Het wordt allemaal een beetje lastiger.»

HUMO Slaat u zichzelf een beetje angstig gade, speurend naar ziektesporen, de eerste tekenen van dementie bijvoorbeeld?

Berkhof «Nee. Als je 91 wordt, kan je niet negeren dat het einde nadert, maar als ik daar al eens aan denk, stap ik altijd weer meteen het leven in: ik pluk een bundel lavendel, ruik daaraan en beleef

daar deugd aan. Ik ben van nature opgewekt, neem de dingen zoals ze komen. Ik ben niet bang van de dood.»

HUMO Maar zoals zovelen wel van een akelige dood, van het sterven?

Berkhof «Niet zo erg: de geneeskunde is intussen zo ver gevorderd dat ze ervoor kan zorgen dat een mens haast zonder pijn rustig kan sterven.»

HUMO Wie op euthanasie rekent, heeft maar beter een wilsverklaring in huis, want je weet op voorhand niet hoe de dingen komen zullen. Zijn uw papieren in orde?

Berkhof «Nee, zoiets heb ik niet in

was heel erg katholiek, ze ging elke dag te communie. Voor haar heb ik nog een tijd lang volgehouden dat ik zelf nog katholiek was terwijl dat niet meer zo was; ik heb ook nog een paar boeken geschreven waarbij ik deed alsof ik het nog was – niet helemaal fair.

»Maar toen mijn moeder dus doodziek was, aan het eind van de jaren zestig, lang voor enige wetgeving inzake euthanasie, stond aan haar sterfbed ook haar zuster Emma, een kloosterzuster. Toen de laatste dag aangebroken was, vroeg ik mijn tante: 'Lijdt moeder nog?' 'Nee,' zei ze, 'uw moeder lijdt

dat ze de patiënt rustig konden laten sterven.»

HUMO Stelt u zich die dood met de hulp van de wetenschap als een 'mooie' dood voor?

Berkhof «Zo'n dood is niet mooi, niet lelijk. 't Is een overgang. 'Een klein spuitje en de zaak is gedaan,' zei een dokter me. Je weet niks meer, je bent er niet meer bij als je naar de kosmos terugkeert. Maar goed ook: het stinkt daar naar methaan, ammoniak en weet ik veel.»

HUMO Je kan je dood mooi proberen te maken, door het wat te organiseren.

Berkhof «Een beetje ensceneren met een fles champagne erbij? Nee! Helemaal anoniem, in stilte, een klein spuitje. Dat is alles.»

HUMO Ook geen streepje Bach? Daar bent u zo'n liefhebber van.

Berkhof «Nee, dat kan ook nog op de begrafenis.»

HUMO Voor u alle geheimen mee het graf in neemt, snel dit vraagje. Eén van uw boeken hebt u in negen dagen geschreven, zei u eens, maar u wou toen niet verklappen welk.

Berkhof «Ik vind een boek zelf zoiets als een graf: daar staat een kruis of een zerk op, daar moet je van afblijven. Een graf maak je niet opnieuw open, da's grafschennis. Nee, ik verklap het niet.»

HUMO Waar hebt u graag uw eigen graf?

Berkhof «Nergens. Ik wil nergens onder de grond liggen. Cremeren, en het stof uitstrooien vanuit een vliegtuig, dat is meer mijn idee, zodat ik niet op één bepaalde plaats lig.»

HUMO Terwijl een gedenksteen toch een mooie kans is voor een schrijver om iets uit eigen werk geciteerd te krijgen?

Berkhof «Als andere mensen zoiets willen doen, ik zou het niet verbieden. Maar voor mij hoeft het niet: uit is uit.»

HUMO Als ze dan toch een gedenksteen plaatsen, mag erop staan, naar het woord van Walter van den Broeck: 'Hier ligt Aster Berkhof, de Conscience van de twintigste eeuw'?

Berkhof «Conscience vond ik een hele meneer. Als ik dát mag zijn voor de twintigste eeuw is dat een flatteuze, charmante gedachte, een compliment dat ik postuum aanvaard.»

Mark Schaevers

‘Helemaal anoniem, in stilte, een klein spuitje: zo mag ik sterven’

huis. Misschien is het goed dat er door die wetgeving enige controle is, maar ik weet niet zeker of ze absoluut noodzakelijk is. Ze is alleszins te moeilijk, te ingewikkeld, met die documenten en getuigenissen, die men nog verlangt van mensen die al zo oud en ziek zijn.

»Als ik het gedaan kan krijgen, ga ik die wetgeving omzeilen. Ik hoop het met een bevriende arts op een akkoordje te gooien. Ik ken er paar, dat moet te regelen zijn met een verstandige dokter, zonder moeilijkheden, zonder commentaar. Dat zou ik het liefst van al hebben.

»Zo gebeurt het toch al lang? Ik heb mijn moeder zien sterven, in een katholiek ziekenhuis – want ze

niet. En als ze nog lijdt, heb ik dít.' Ze opende haar handpalm, en daar lagen drie pillen in. 'Eén pil, en ze voelt nog een beetje. Twee pillen, en ze voelt niks meer. Drie pillen, en ze bestaat niet meer.'

»Tegen de avond is mijn moeder gestorven. Ik vroeg: 'Tante Emma, mag ik uw hand eens zien?' Twee van die pillen waren weg: zij had geholpen!

»Ik ken ook katholieke dokters die dat in die jaren deden. Zogezegd waren ze tegen euthanasie, maar op een bepaald ogenblik zegden ze wel: 'Nu is 't genoeg.' Eén dokter had de gewoonte op dat moment met zijn handpalm op de arm van de patiënt te drukken: de zusters, de verpleegsters, wisten dan